

Działać międzypokoleniowo

IWONA RASZEJA-OSSOWSKA

PORADNIK ZAWIERA PRAKTYCZNE INFORMACJE O ORGANIZACJI WSPÓŁPRACY MIĘDZYPOKOLENIOWEJ. JEGO CELEM JEST WSPIERANIE NAUCZYCIELI, EDUKATORÓW, OPIEKUNÓW, ANIMATORÓW W KOORDYNOWANIU UDANYCH PROGRAMÓW I PROJEKTÓW MIĘDZY POKOLENIAMI, PROMUJĄCYCH UCZENIE SIĘ, ZROZUMIENIE I WZAJEMNY SZACUNEK MIĘDZY POKOLENIAMI NA TERENACH WIEJSKICH. WYDANIE II.

Spis treści

Wprowadzenie	2
Współpraca międzypokoleniowa	4
Planowanie projektu międzypokoleniowego	6
W jakich obszarach można działać międzypokoleniowo?	7
Środki finansowe na projekty międzypokoleniowe	9
Gdzie szukać inspiracji?	13
Źródła wykorzystane w opracowaniu.....	17

Wprowadzenie

Poradnik zawiera praktyczne informacje o organizacji współpracy międzypokoleniowej. Jego celem jest wspieranie nauczycieli, edukatorów, opiekunów, animatorów w koordynowaniu udanych programów i projektów między pokoleniami, promujących uczenie się, zrozumienie i wzajemny szacunek między pokoleniami na terenach wiejskich.

Bo warto się spotykać

Pożyteczne byłoby wskazanie takich praktyk życia codziennego, których wspieranie przez organizacje pozarządowe pomagałoby „oddolnie” budować kapitał społeczny osób starszych. Chodzi tu np. o tworzenie zachęt do spotykania się sąsiadów (np. banki czasu, wymiana narzędzi, kluby książki, kultywowanie wspólnych tradycji), uczestniczenia w lokalnych wydarzeniach kulturalnych, aktywności w amatorskich zespołach artystycznych i sportowych, wyborach, konsultacjach publicznych, wolontariacie czy zajęciach hobbystycznych¹.

Andrzej Klimczuk

Relacje, kontakty międzypokoleniowe to nieodłączny element funkcjonowania społeczeństw, w tym wiejskich społeczności lokalnych.

Przemiany cywilizacyjne, postęp kulturowy, gospodarczy, ekonomiczny, technologiczny i zmiany w sferze obyczajowej spowodowały załamanie relacji międzypokoleniowych w rozumieniu tradycyjnym. Jeszcze kilkanaście lat temu relacje międzypokoleniowe, w tym szczególnie w społecznościach wiejskich, oparte były na szacunku oraz hierarchii wynikającej z wieku. Były mocno osadzone w życiu wielopokoleniowej rodziny. Dziś w Polsce, podobnie jak i w wielu innych krajach, coraz bardziej zauważalny jest zanik rodzin wielopokoleniowych, co ma wpływ na coraz mniejszy kontakt między seniorami a ludźmi młodymi. W rezultacie mogą kształtować się stereotypy i negatywne postawy zarówno wobec osób starszych, jak i osób młodych. Jednocześnie młodzi i starsi ludzie to dwie grupy najbardziej zagrożone dyskryminacją ze względu na wiek i marginalizacją w swojej społeczności. Z kolei relacja „mistrz - uczeń” nie jest już przypisana do wieku, ale zależy od umiejętności i doświadczenia, które posiadają zarówno młodzi, jak i starsi.

¹ A. Klimczuk, *Jak budować kapitał społeczny osób starszych w polskich miastach*, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/19571/Najwa%c5%bcniejsza%20jest%20wsp%c3%b3%c5%82praca.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, dostęp: 02.01.2023 r.

I dlatego właśnie obecnie wyzwaniem jest rozwijanie przestrzeni/ platform do kontaktów międzypokoleniowych także poza rodziną. Lokalne społeczności wiejskie mogą budować więzi międzypokoleniowe zarówno w oparciu o relacje sąsiedzkie, gdzie kontakty między wieloma pokoleniami są częścią codziennego życia, jak i w tzw. *grupach interesów* (np. organizacje pozarządowe, świetlice wiejskie), których celem jest rozwiązywanie problemów lokalnych społeczności.

Wiejskie społeczności lokalne powinny także sprzyjać komunikacji między młodymi i starszymi pokoleniami, szczególnie w zakresie tworzenia warunków i wspierania inicjatyw organizacji pozarządowych, szkół, instytucji kultury itp. np. w inicjatywach sąsiedzkich, w świetlicach wiejskich, grupach i ruchach obywatelskich (np. stowarzyszenia, fundacje, koła gospodyń wiejskich). Te nowe kontakty międzypokoleniowe wymagają oparcia nie na hierarchii, ale na partnerstwie. Jest to nowa sytuacja, która wymaga otwartości na zamianę ról i wzajemne uczenie się, a przede wszystkim wzajemne słuchanie się.

Aby „spotkać ze sobą” różne pokolenia, przełamywać stereotypy, konfrontować odmienne spojrzenia, seniorzy i osoby młodsze mogą się uzupełniać. Istotne jest tu dostrzeżenie potrzeb i potencjału każdego z angażowanych pokoleń.

Działania międzypokoleniowe od wielu lat bardzo dynamicznie i systemowo rozwijane są w Stanach Zjednoczonych czy krajach Europy Zachodniej. W wielu państwach działają placówki, specjalizujące się w gromadzeniu informacji o krajowych działaniach międzypokoleniowych, prowadzące szkolenia i badania, opracowujące standardy i zbierające dobre praktyki (np. The Centre for Intergenerational Practice w Wielkiej Brytanii czy Projektbüro „Dialog der Generationen” w Niemczech). Dostrzeżenie i docenienie działań międzypokoleniowych silnie związane jest z potrzebą budowania spójnych i zintegrowanych społeczności lokalnych, odpowiadających na potrzeby różnych grup i jak najpełniej korzystających z ich zasobów. Rozwijanie działań międzypokoleniowych stanowi odpowiedź na szereg wyzwań, z którymi mierzą się lokalne społeczności. Także w Polsce, perspektywa międzypokoleniowa jest włączana do planowania programów aktywizujących osoby starsze i programów integracji społeczności lokalnych — na poziomie ogólnopolskim, regionalnym czy lokalnym².

² <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/problemyps/pps17/PPS17-Tokarz-Kaminska.pdf>, dostęp: 02.01.2023 r.

Współpraca międzypokoleniowa

Pokolenie

Słowo „pokolenie” doczekało się szeregu definicji. W zasadzie ile nauk humanistycznych i społecznych, tyle definicji słowa „pokolenie”.

Większość definicji (kulturowych i antropologicznych) traktuje pokolenie jako grupę osób w podobnym wieku, ukształtowaną przez określone obyczaje, tradycję, kulturę i historię. Poszczególne osoby mogą rozpoznać w swoich losach wydarzenia, postaci, postawy i aktywności, które je jednoczą. Charakter pokolenia kształtują według tych definicji wyznawane wartości i dzielone opinie. Tak zdefiniowane pokolenie ma swoje unikalne: cechy, wiedzę i umiejętności. I to ta unikalność jest podstawą i istotą interakcji (wzajemnych kontaktów) między różnymi pokoleniami.

Według Słownika języka polskiego³ pokolenie, inaczej generacja, to grupa ludzi, będących w zbliżonym wieku, a także ogół ludzi ukształtowanych przez podobne lub te same przeżycia, doświadczenia itp.

Projekty i działania międzypokoleniowe

Według UNESCO⁴ projekty i działania międzypokoleniowe to wymiana zasobów i proces uczenia się między młodszymi i starszymi generacjami. Inaczej mówiąc to dzielenie się swoimi umiejętnościami, doświadczeniami oraz wiedzą. Godność, prawa i szacunek do człowieka oraz przełamywanie stereotypów są największymi wartościami takich działań.

W świetle tej definicji udany projekt międzypokoleniowy powinien:

- pokazywać uczestnikom wzajemne korzyści;
- ustalać nowe społeczne role i pozwalać wyjść poza stereotypy;
- angażować przynajmniej dwa pokolenia niepołączone więziami rodzinnymi;
- prowadzić do wzajemnego zrozumienia pomiędzy młodymi i starszymi generacjami;
- podnosić samoocenę obu grup;
- pomagać w rozwiązywaniu lokalnych problemów, zaspokajaniu potrzeb dotyczących zaangażowanych generacji;
- rozwijać relacje, więzi międzypokoleniowe.

³ <http://sjp.pl/pokolenie>, dostęp: 02.01.2023 r.

⁴ A. Hatton-Yeo, T. Ohsako, Intergenerational programmes: public policy and research implications. an international perspective, The UNESCO Institute for Education, The Beth Johnson Foundation, 2000 r.

Współpraca międzypokoleniowa nie jest niczym nowym. Znana i opisana dziesiątki lat temu, staje się coraz bardziej zauważana z uwagi na wyzwania cywilizacyjne tj.: nowe technologie, migracje, zmiany demograficzne.

Realizacja działań/ projektów międzypokoleniowych w lokalnych społecznościach wiejskich może przyczynić się do wzmocnienia takich obszarów, jak:

- budowanie aktywnej społeczności lokalnej,
- wzmocnianie wspólnoty lokalnej,
- promocja działań na rzecz społeczeństwa obywatelskiego,
- obniżenie poziomu przestępczości i poczucia zagrożenia przestępczością dzięki lepszemu porozumieniu pokoleń,
- przeciwdziałanie izolacji społecznej i dyskryminacji ze względu na wiek,
- wzmocnienie kontaktów/ więzi sąsiedzkich,
- obniżenie poczucia wykluczenia.

Wszystko to może także wzmocnić rozwój społeczności lokalnej, poczucie wspólnoty.

Działania międzypokoleniowe mają na celu współpracę opartą na wspólnym celu, wzajemnie korzystnych działaniach. Promują większe zrozumienie i szacunek między pokoleniami i przyczyniają się do budowania społeczności w sposób spójny.

Działania międzypokoleniowe to działania włączające, oparte na prostym przesłaniu, że młodzi i starzy mają coś do zaoferowania sobie i ludziom wokół nich.⁵

Integracji międzypokoleniowej oraz wspólnym działaniom np. kulturalnym przyświeca szczytny cel: bogate w doświadczenia życie każdego uczestnika społeczności lokalnej. Ludzie stają się bardziej otwarci na tradycję, na różne opinie, a także na wydarzenia wokół nich. Najważniejsze jest jednak otwarcie się na siebie nawzajem, nawiązanie kontaktu, szczerzy uśmiech i rozmowa. Młodzi i seniorzy poznają swoje światy, znajdują w nich różnice, ale poszukują również rzeczy wspólnych. Nowa sytuacja i nowe typy kontaktów wymagają od nich otwartości i wczucia się w potrzeby innych. Korzyściami z interakcji międzypokoleniowych są lepsze wzajemne zrozumienie, nawiązanie relacji i dialogu, dzielenie się wiedzą i wspieranie w dalszym rozwoju⁶.

⁵ <https://www.ageaction.ie/how-we-can-help/generations-together#sthash.esbtuXrE.dpuf>, dostęp: 02.01.2023 r.

⁶ <http://www.dobrezycie.org/lepiej-razem-miedzypokoleniowo> dostęp: 02.01.2023 r.

Planowanie projektu międzypokoleniowego

Krok 1.

Zidentyfikuj potrzeby swojej społeczności. Na przykład: izolacja starszych osób w domach, brak form organizacji czasu wolnego dla młodych osób, brak oferty kulturalnej dla osób starszych, niewłaściwe zachowania społeczne osób młodych, niskie kompetencje cyfrowe seniorów.

Co można robić międzypokoleniowo?

Właściwie wszystko. Młodzi i starsi w naturalny sposób mogą się spotkać w różnych działaniach, np. w świetlicy wiejskiej, w trakcie akcji sąsiedzkiej czy na wycieczce. Łącznikiem mogą być zarówno wspólna pasja czy zainteresowania, jak też lokalny problem.

Celem projektu może być stworzenie produktu finalnego, np. upieczenie ciasteczek na kiermasz, ale też celem może być maksymalizacja interakcji pomiędzy dorosłymi a dziećmi, kiedy wspólnie pracują nad „recepturą”.

Krok 2.

Zastanów się, w jaki sposób współpraca międzypokoleniowa może pomóc i co dzięki niej można osiągnąć.

Jeśli chcecie zrobić coś międzypokoleniowo, to przede wszystkim musicie wiedzieć dokładnie, jaki jest cel tego działania? Czemu konkretnie ma służyć spotkanie dwóch zróżnicowanych wiekowo grup: rozwiązaniu lokalnego problemu społecznego, integracji społeczności lokalnej czy może wyłącznie zwiększeniu oferty kulturalnej?

Krok 3.

Wykorzystaj sieć swoich kontaktów, aby utworzyć partnerstwo na rzecz planowanych działań.

Krok 4.

Przygotuj projekt z uwzględnieniem współpracy międzypokoleniowej. Powinieneś umożliwić zarówno starszym, jak i młodszym osobom zaangażowanie się w tworzenie i realizację projektu tak, aby wszyscy mieli poczucie współtworzenia i współuczestnictwa.

Projekty wymyślone przez młodych dla starszych (i odwrotnie) bez rozpoznania wzajemnych potrzeb, najczęściej nie sprawdzają się. Rozmijają się z rzeczywistymi oczekiwaniami uczestników. Jeśli do współpracy chcecie włączyć konkretne osoby czy grupy, warto spotkać się i wspólnie przedyskutować pomysły na działanie, zebrać uwagi i propozycje. A jeśli z różnych powodów takie spotkanie nie jest

możliwe, możecie w inny sposób zebrać potrzebne wam informacje, np. podczas wizyty w klubie seniora czy na UTW, przeprowadzając ankietę czy wywiad wśród starszych mieszkańców.

Dobrze sprawdzają się też projekty wymyślone i zarządzane przez międzypokoleniową parę⁷.

Krok 5.

Określ w jaki sposób przygotujesz grupy różne wiekowo zanim zaangażujesz je do wspólnego działania. Upewnij się, że zaplanowałeś działania przełamujące ewentualne bariery i działania wzmacniające grupy międzypokoleniowe.

Krok 6.

Bądź refleksyjnym praktykiem. Monitoruj i oceniaj, co zrobiłeś. Znajdź proste sposoby ewaluacji (oceny), poprawiaj swoją pracę na bieżąco.

Co decyduje o sukcesie działań międzypokoleniowych?

- zrozumienie potrzeb społeczności lokalnej,
- uważne/ staranne planowanie „międzypokoleniowych mostów”,
- kreowanie kultury dzielenia się,
- angażowanie uczestników,
- skład grup i podział podstawowych zadań,
- dobry marketing,
- aktywności pozwalające na wzajemne poznanie się,
- partnerska praca,
- stały monitoring i ewaluacja podejmowanych działań.

W jakich obszarach można działać międzypokoleniowo?

- dziedzictwo kulturowe (np. wspomnienia, lokalna historia, tradycje i obrzędy);
- sprawy obywatelskie (np. działania na rzecz rozwoju sołectwa, edukacji);
- pasje i zainteresowania (np. kolekcjonerstwo);
- projekty artystyczne (np. teatralne, muzyczne, plastyczne);
- międzypokoleniowa wymiana umiejętności (np. warsztaty, seminaria, konferencje);
- wolontariat młodych osób na rzecz osób starszych, wolontariat osób starszych na rzecz osób młodych (np. w zakresie opieki, w zakresie edukacji);

⁷ http://mmk.e.org.pl/eakademia/eakademia_scenariusze_miedzypokoleniowe.html, dostęp: 02.01.2023 r.

- działania wokół nowych technologii (np. młodzi przewodnikami starszych po świecie technologii cyfrowych);
- inicjatywy rodzinne, wzmacniające więzi wielopokoleniowe.

Tabela 1. Typy projektów międzypokoleniowych

Projekty artystyczne	<ul style="list-style-type: none"> • projekty teatralne (teatr międzypokoleniowy, teatr tańca), • projekty fotograficzne, filmowe, taneczno-muzyczne (chór, taniec, warsztaty jazzowe), • projekty, korzystające z różnych metod rękodzieła (dzierganie, warsztaty biżuterii, szycia czy filcowania).
Projekty regionalno-historyczne	<ul style="list-style-type: none"> • zbieranie informacji o historii miejscowości i jej mieszkańcach, o tradycjach i zwyczajach regionalnych (spisywanie wspomnień, starych zabaw czy pieśni, opracowywanie przewodników), • projekty promujące lokalne zwyczaje.
Projekty edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • e-learning • zajęcia wspierające seniorów w korzystaniu z nowych technologii • wspólne czytanie
Projekty rewitalizacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • projekty nastawione na działania w przestrzeni publicznej: sadzenie kwiatów, wytyczanie trasy rowerowej, rewitalizacja klatki schodowej, zagospodarowanie placu zabaw, działania sąsiedzkie
Projekty integracyjno-artystyczne	<ul style="list-style-type: none"> • spotkania kobiet z dwóch pokoleń wokół wspólnych pasji • gry i zabawy wielopokoleniowe, • czytanie i wystawianie bajek • wspólne spędzanie czasu, powiązane z jakąś aktywnością, np. malowanie, dzierganie, wyklejanie itp.
Projekty promujące wolontariat	<ul style="list-style-type: none"> • promocja wolontariatu osób starszych (np. wolontariat w placówce wsparcia dziennego) • szkolenia wolontariuszy - seniorów
Projekty obywatelsko-rzecznicze	<ul style="list-style-type: none"> • debaty, seminaria, fora na tematy istotne dla społeczności
Projekty promujące przedsiębiorczość	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie systemu wspierającego lokalnych twórców rękodzieła, • angażowanie osób starszych w tworzenie marki lokalnej

Źródło: opracowanie własne

Środki finansowe na projekty międzypokoleniowe

Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025⁸

Głównym celem Programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021-2025 jest zwiększenie uczestnictwa osób starszych we wszystkich dziedzinach życia społecznego.

Zgodnie z założeniami, na Program "Aktywni+" w każdym roku jego funkcjonowania zostanie przeznaczonych 40 mln złotych, tj. w sumie 200 mln złotych.

Organizacje pozarządowe i inne uprawnione podmioty działające na rzecz osób starszych będą mogły ubiegać się o dofinansowanie swoich projektów kwotą od 25 do 250 tysięcy zł.

Dofinansowanie przyznawane będzie w czterech priorytetowych obszarach:

- **Aktywność społeczna**, która obejmuje działania mające na celu zwiększenie udziału osób starszych w aktywnych formach spędzania czasu wolnego, wspieranie niesamodzielnych osób starszych i ich otoczenia w miejscu zamieszkania, rozwijanie wolontariatu osób starszych w środowisku lokalnym oraz zwiększenie zaangażowania osób starszych w obszarze rynku pracy.
- **Partycypacja społeczna**, która przyczynia się do wzmocnienia samoorganizacji środowiska osób starszych oraz zwiększenia wpływu osób starszych na decyzje dotyczące warunków życia obywateli.
- **Włączenie cyfrowe**, obejmujące działania na rzecz zwiększania umiejętności posługiwania się nowoczesnymi technologiami i korzystania z nowych mediów przez osoby starsze, a także upowszechnianie i wdrażanie rozwiązań technologicznych sprzyjających włączaniu społecznemu oraz bezpiecznemu funkcjonowaniu osób starszych.
- **Przygotowanie do starości**, realizowane poprzez wzmocnienie trwałych relacji międzypokoleniowych, kształtowanie pozytywnego wizerunku osób starszych oraz zwiększanie bezpieczeństwa seniorów.

Podstawa prawna

Uchwała nr 167 Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych "Aktywni+" na lata 2021-2025 M.P. 2020 poz. 1125.

Więcej informacji: www.senior.gov.pl.

⁸ Na podstawie: http://senior.gov.pl/program_asos/pokaz/545, dostęp: 02.01.2023 r.

Programy Narodowego Instytutu Wolności

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO) to rządowy Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych, w ramach którego dofinansowywane są projekty mające na celu zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne.

Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego jest instytucją odpowiedzialną za wspieranie społeczeństwa obywatelskiego, działalności pożytku publicznego i wolontariatu.

NIW-CRSO prowadzi działania na rzecz rozwoju postaw obywatelskich i patriotycznych. Realizuje również programy na rzecz rozwoju sektora pozarządowego i wolontariatu, w tym:

- **Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich**

PROO to program bezpośredniego wsparcia rozwoju polskich organizacji obywatelskich. Dotacje w ramach programu będą przydzielane na rozwój instytucjonalny organizacji oraz realizację ich celów statutowych.

- **Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO**

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030 jest kontynuacją programów rządowych skierowanych do sektora organizacji pozarządowych.

- **Korpus Solidarności**

Program wolontariatu długoterminowego, którego celem jest kompleksowe wsparcie rozwoju długofalowej relacji między wolontariuszem a placówką korzystającą z jego świadczeń.

- **Uniwersytety Ludowe**

Program Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych na lata 2020-2030 to program, którego głównym celem jest rozwój edukacji dorosłych w formie grundtvigiańskich uniwersytetów ludowych.

Wsparcie finansowe w ramach programu obejmuje 4 priorytety:

- Priorytet 1. Wsparcie infrastrukturalne i programowe działających uniwersytetów ludowych, prowadzących kursy stacjonarne z wykorzystaniem bazy internatowej lub kursy niestacjonarne

Środki pochodzące z programu posłużą rozwojowi organizacji pozarządowych oraz efektywniejszej realizacji ich działalności statutowej poprzez m.in. podnoszenie umiejętności i kwalifikacji osób prowadzących zajęcia, zakup sprzętu i wyposażenia oraz podnoszenie standardów zarządzania.

- Priorytet 2. Wsparcie tworzenia nowych oraz reaktywacji wcześniej istniejących uniwersytetów ludowych

Dotacje otrzymują organizacje obywatelskie, planujące uruchomić nową placówkę, prowadzące działalność oświatową i wychowawczą w myśl zasad metodologii grundvigiańskiej oraz organizacje, które zamierzają reaktywować działalność wcześniej istniejącego uniwersytetu ludowego.

- Priorytet 3. Wsparcie sieci i porozumień uniwersytetów ludowych oraz upowszechnianie edukacji grundtvigiańskiej

Wsparcie dedykowane jest sieciom i federacjom organizacji obywatelskich działającym w formule uniwersytetów ludowych.

- Priorytet 4. Wsparcie rozwoju edukacji obywatelskiej i zachowania dziedzictwa w środowiskach lokalnych.

Dotacje są udzielane lokalnym partnerstwom z udziałem uniwersytetów ludowych zainteresowanym tworzeniem i rozwojem oferty w zakresie edukacji obywatelskiej.

Więcej informacji: www.niw.gov.pl.

Seniorzy w akcji

„Seniorzy w akcji” to ogólnopolski program realizowany od 2008 roku przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę” ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

Rekrutacja do programu ma formę konkursu, w ramach którego wsparcie mogą uzyskać pomysły opracowane przez osoby 60+ (samodzielnie lub wspólnie z osobą młodszą – animatorzy w parze muszą różnić się wiekiem o co najmniej 25 lat) we współpracy z wybraną organizacją czy instytucją nienastawioną na zysk, np. uniwersytetem trzeciego wieku, fundacją, stowarzyszeniem, domem kultury, biblioteką albo spółdzielnią mieszkaniową.

Dotacje są przyznawane na realizację projektów, które angażują osoby starsze do działania na rzecz otoczenia, promują współpracę międzypokoleniową i wolontariat osób starszych.

Uczestnicy „Seniorów w akcji”, oprócz dotacji na realizację projektu, mogą otrzymać dofinansowanie wizyt studyjnych, które umożliwiają poznanie inicjatyw realizowanych w różnych miejscowościach objętych programem. Dodatkowym wsparciem jest możliwość współpracy z doświadczonymi trenerami z sieci Latających Animatorów Kultury i Latających Socjologów prowadzonej przez Towarzystwo „ę”.

Więcej informacji: www.seniorzyw akcji.pl.

Pozostałe źródła finansowania

- Zadania zlecane – w ramach konkursów jednostek samorządu terytorialnego, zgodnie z harmonogramem konkursów na dany rok; więcej informacji: strony BIP jednostek samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo).
- Dotacje fundacji korporacyjnych – w ramach konkursów i pozakonkursowo; więcej informacji: na stronach grantodawców, oraz w opracowaniu: [Fundacje Korporacyjne](#).
- Granty Lokalnych Grup Działania (LGD) – zgodnie z Lokalną Strategią Rozwoju przyjętą przez daną LGD; więcej informacji: biura/ strony internetowe LGD.

Gdzie szukać inspiracji?

Portale internetowe

- **SENIOR.GOV.PL**

Portal Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poświęcony aktualnościom krajowym – wydarzeniom centralnym i regionalnym zakresu polityki senioralnej. Na stronach portalu zamieszczono m.in. informacje o programie ASOS, opisy dobrych praktyk w zakresie działań na rzecz seniorów, materiały z badań.

Inspirująca praktyka

Starość też radość, a młodość trwa wiecznie

Lokalna Grupa Działania *Kraina Nafty* – realizowała projekt „Starość też radość, a młodość trwa wiecznie”. Głównym celem projektu była integracja międzypokoleniowa, zwiększenia poziomu aktywności dwóch grup wiekowych: osób po 60 roku życia oraz osób do 18 roku życia, jak również stworzenia różnorodnych form wsparcia dla tych grup. Projekt był realizowany w okresie od listopada 2012 do końca kwietnia 2013 roku. W ramach Projektu odbyły się m.in. międzypokoleniowe zajęcia aktywizujące, które realizowane były w czasie warsztatów kulinarnych, oraz warsztatów projektowania i zagospodarowania ogródków. Prowadzone były również zajęcia przeciwdziałające e-wykluczeniu (szkolenia z obsługi komputera i Internetu). Ważnym obszarem działań wyszczególnionym i wdrażanym w projekcie były warsztaty z zakresu rozwijania aktywności fizycznej seniorów, na które składał się cykl zajęć teoretycznych związanych z promocją zdrowia, medycyną, zajęcia sportowe wzmacniające kondycję fizyczną a także marsze spacerowe. Więcej informacji można odnaleźć w zakładce „Aktywność Społeczna Osób Starszych”⁹.

- Portal Kultury – utworzony przez Narodowe Centrum Kultury interaktywny portal poświęcony animacji kultury. Portal dla praktyków i animatorów kultury. Jego istotą jest współdziałanie oraz tworzenie efektywnej sieci kontaktów i możliwości wymiany doświadczeń.

Więcej informacji: www.platformakultury.pl.

Inspirująca praktyka

Opowiadając historię

Od września 2015 roku seniorki i seniorzy z Wielkopolski przygotowywali się do wyjątkowego zadania, jakim jest opowiadanie dzieciom o dziedzictwie Ostrowa Tumskiego. Wszystko w ramach projektu „Opowiadając historię”, który był realizowany przez Centrum Turystyki Kulturowej TRAKT,

⁹ http://senior.gov.pl/katalog_dobrych_praktyk/strona/15, dostęp: 02.01.2023 r.

operatora Bramy Poznania, we współpracy z Centrum Inicjatyw Senioralnych w Poznaniu. Inicjatywa była częścią programu "Patriotyzm Jutra", dofinansowanego przez Muzeum Historii Polski w Warszawie.

Podczas spotkań warsztatowych seniorzy poszerzyli swoje kompetencje, dowiedzieli, jak włączyć się w wolontariat, czym jest narracja, poznali dzieje grodu na Ostrowie Tumskim w X-XIII wieku, a więc w czasach jego największego rozwoju. Ze względu na ważną dla roku 2016 r. rocznicę, tematem warsztatów historycznych był także chrzest Polski. Seniorzy spotkali się z dziećmi i wcielili się w rolę opowiadaczy historii¹⁰.

- Szkoła Aktywnego Seniora S@S – platforma i zarazem kompleksowy Program, realizowany od 2007 roku przez Towarzystwo Polsko-Niemieckie w Krakowie i Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Krakowie, skierowany do środowiska seniorów. Założeniem S@S jest promowanie idei "uczenia się przez całe życie" oraz starzenia się w zdrowiu. Działania realizowane są w następujących modułach: Senior w świecie kultury i sztuki (edukacja dla kultury), ICT: Senior w świecie nowych technologii (społeczeństwo informacyjne), Senior świadomym i pełnoprawnym obywatelem (społeczeństwo obywatelskie), Seniora aktywność dla zdrowia (profilaktyka).

Więcej informacji: www.sas.tpnk.org.pl.

- Seniorzy w Akcji - ogólnopolski konkurs dotacyjny realizowany przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych "ę" ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Na stronie internetowej konkursu udostępniono m.in. zasady konkursu oraz informacje o przyznanych grantach i realizowanych projektach.

Więcej informacji: www.seniorzywakcji.pl.

Inspirująca praktyka

Projekt „Dziadki, dziadkom”

Projekt był realizowany w latach 2009–2010. Inicjatorami projektu był Jakub Jakubowski, młody animator z Radzyńskiego Stowarzyszenia dla Kultury „Stuk-Puk” oraz Dariusz Gałan, szef Filii w Radzynie Podlaskim Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Motywacją do działania była wspólna pasja, chęć poznania i utrwalenia historii własnej miejscowości — z perspektywy konkretnych mieszkańców i ich przeżyć. Młodzi ludzie zaangażowani w projekt nakręcili film, w którym słuchacze UTW i najstarsi mieszkańcy opowiedzieli o starym Radzynie Podlaskim — miejscu

¹⁰<http://www.platformakultury.pl/artykuly/137455-opowiadajac-historie-warsztaty-dla-seniorow-i-seniorow.html>, dostęp: 23.03.2016 r.

ich młodości. Seniorzy zabrali widzów w miejsca, w których kiedyś rozegrały się opowiadane przez nich historie: pierwsza miłość, wspólne wagar, wakacyjne przygody. Na premierę filmu przybyło kilkaset osób, płyty z filmem trafiły do lokalnych szkół i bibliotek¹¹.

Projekt zrealizowany ze środków programu grantowego „Seniorzy w akcji”.

- Uniwersytety Trzeciego Wieku – portal Fundacji dla Uniwersytetu Jagiellońskiego poświęcony formalno – prawnym, organizacyjnym i merytorycznym aspektom prowadzenia UTW.

Więcej informacji: www.utw.pl.

Inspirująca praktyka

Wiek seniora a wigor juniora

Projekt zrealizowany w Rudniku nad Sanem, w ramach programu „Działaj Lokalnie” organizowanego przez Fundację Fundusz Lokalny w Leżajsku we współpracy z Akademią Rozwoju Filantropii w Polsce. Jego celem było pobudzenie aktywności osób starszych i odtworzenie więzi międzypokoleniowych w powiecie nizańskim. Inicjatorem i realizatorem projektu był Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Oddział Rejonowy w Rudniku nad Sanem.

Projekt obejmował kilka działań, m.in. zajęcia „nordicwalking” dla seniorów pod okiem instruktora, wystawy tematyczne, prezentujące pasje osób starszych (np. malarska, rzeźbiarska czy wędkarska), spotkania międzypokoleniowe poświęcone tradycjom związanym z harcerstwem, walką niepodległościową czy zwyczajami bożonarodzeniowymi. W spotkaniach udział brały dzieci i młodzież, a prezentacji dokonywali seniorzy. Osoby starsze miały też możliwość udziału w zajęciach „Komputer dla seniora”, w ramach których poznawali tajniki obsługi komputera i korzystania z Internetu. Projekt nie tylko zaktywizował osoby starsze, ale także pozwolił realizować własne pasje, zdobyć nowe, przydatne umiejętności oraz nawiązać kontakty i pozytywne relacje międzypokoleniowe.

Więcej informacji na stronie Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Oddział Rejonowy w Rudniku nad Sanem: <http://www.pzeri.rudnik.org.pl>¹².

¹¹ B. Tokarz-Kamińska, Ł. Krzyżanowska, *Dobre praktyki w działaniach międzypokoleniowych na podstawie doświadczeń programu „Seniorzy w akcji”*, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/problemypps/pps17/PPS17-Tokarz-Kaminska.pdf>, s. 174, dostęp: 02.01.2023 r.

¹² http://lokalnepartnerstwa.org.pl/file/fm/BIBLIOTEKA/manuale/Aktywizacja_spoeczna_osob_starszych.pdf, dostęp: 02.01.2023 r.

- EPALE

Platforma EPALE jest finansowana ze środków programu Erasmus+. Stanowi element strategii Unii Europejskiej promowania możliwości kształcenia się dla wszystkich osób dorosłych.

EPALE to europejska, wielojęzyczna, otwarta dla wszystkich społeczność profesjonalistów z dziedziny kształcenia dorosłych, między innymi edukatorów i instruktorów dorosłych, doradców i konsultantów, badaczy i pracowników naukowo-dydaktycznych oraz decydentów.

EPALE realizuje to zadanie poprzez wspieranie i wzmacnianie pozycji zawodów związanych z kształceniem dorosłych. Umożliwia członkom nawiązywanie kontaktów z kolegami w całej Europie i wzajemne uczenie się za pośrednictwem wpisów na blogach, forów oraz narzędzia wyszukiwania partnerów, a także spotkań bezpośrednich.

Na stronie internetowej można m.in. pobrać publikacje, narzędzia, zapisać się na konferencję.

Więcej informacji: www.epale.ec.europa.eu.

Poradniki/ publikacje

- *Lepiej razem – międzypokoleniowo!*, Fundacja Rozwoju „Dobre Życie”, Lutcza 2013.
- Matthew S. Kaplan, Ph.D, *SCHOOL-BASED INTERGENERATIONAL PROGRAMS*, UNESCO Institute for Education, 2001.
- *Dialog Międzypokoleniowy. Między ideą a praktyką. Inspiracje*, BIULETYN RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH 2013, nr 8 ŹRÓDŁA Zasada równego traktowania. Prawo i praktyka, nr 10 Red. Nacz. Stanisław Trociuk, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich Warszawa 2013.
- Beata Tokarz-Kamińska, Łucja Krzyżanowska, *Dobre praktyki w działaniach międzypokoleniowych na podstawie doświadczeń programu „Seniorzy w akcji”*, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/problemypps/pps17/PPS17-Tokarz-Kaminska.pdf>.

Źródła wykorzystane w opracowaniu

- Dialog Międzypokoleniowy. Między ideą a praktyką. Inspiracje, BIULETYN RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH 2013, nr 8 ŹRÓDŁA Zasada równego traktowania. Prawo i praktyka, nr 10 Red. Nacz. Stanisław Trociuk, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich Warszawa 2013.
- Hatton-Yeo A., Ohsako T., Intergenerational programmes: public policy and research implications. an international perspective, The UNESCO Institute for Education, The Beth Johnson Foundation, 2000.
- http://mmk.e.org.pl/eakademia/eakademia_scenariusze_miedzypokoleniowe.html, dostęp: 02.01.2023 r.
- <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/problemyps/pps17/PPS17-Tokarz-Kaminska.pdf>, dostęp: 02.01.2023 r.
- <http://sjp.pl/pokolenie>, dostęp: 02.01.2023 r.
- <https://epale.ec.europa.eu/>, dostęp: 02.01.2023 r.
- <https://www.ageaction.ie/how-we-can-help/generations-together#sthash.esbtuXrE.dpuf>, dostęp: 02.01.2023 r.
- Kaplan Matthew S., Ph.D, SCHOOL-BASED INTERGENERATIONAL PROGRAMS, UNESCO Institute for Education, 2001.
- Klimczuk A., Najważniejsza jest współpraca, <http://www.institutobywatelski.pl/17822/lupa-institutu/najwazniejsza-jest-wspolpraca>, dostęp: 02.01.2023 r.
- Lepiej razem – międzypokoleniowo!, Fundacja Rozwoju „Dobre Życie”, Lutcza 2013.
- Tokarz-Kamińska B., Krzyżanowska Ł., Dobre praktyki w działaniach międzypokoleniowych na podstawie doświadczeń programu „Seniorzy w akcji”, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/problemyps/pps17/PPS17-Tokarz-Kaminska.pdf>, dostęp: 02.01.2023 r.